

عنوان مقاله:

تپه چای خوی، شواهد جدیدی از دوران مس و سنگ در شمال غرب دریاچه ارومیه؛ برهمکنش های منطقه ای و فرامنطقه ای با حوزه دریاچه ارومیه، منطقه قفقاز و شرق آناتولی

محل انتشار:

فصلنامه مطالعات باستان شناسی، دوره 14، شماره 3 (سال: 1401)

تعداد صفحات اصل مقاله: 27

نویسندگان:

افراسیاب گراوند - گروه باستان شناسی باستان شناسی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

اردشیر جوانمردزاده - گروه باستان شناسی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

اکبر عابدی - دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

فاطمه ملک پور - کارشناس ارشد باستان شناسی میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان خوی، خوی، ایران.

خلاصه مقاله:

تپه چای، تپه ی کوچکی به ارتفاع ۱ متر از سطح زمین های اطراف است که در ۱۰ کیلومتری جنوب شرقی خوی واقع شده است. اولین فصل کاوش در این محوطه در تابستان ۱۴۰۰ با هدف شناخت گستره محوطه، تعیین عرصه و تدوین نقشه گسترده محوطه و نیز به منظور ارائه یک لایه نگاری دقیق از معماری، لایه ها و مواد فرهنگی به دست آمده از دوره های مختلف صورت گرفت. وضعیت گاهنگاری منطقه در دوران مس و سنگ و مفرغ و ارتباط و برهمکنش جوامع دشت خوی با مناطق همجوار از یک سو و چگونگی استفاده و استحصال مواد خام مانند اسیسیدین و نمک و نیز منشایابی اسیسیدین های محوطه از سوی دیگر از جمله سوالات اساسی این کاوش است. در این راستا تعداد ۹ گمانه جهت تعیین عرصه و حریم محوطه، مورد کاوش قرار گرفت که از این تعداد، ۳ گمانه بر روی عرصه بوده و مابقی خارج از محدوده بودند و بر اساس آن وسعت حقیقی تپه ۷۴۶۸ مترمربع بوده و خط عرصه و حریم پیشنهادی آن بر روی نقشه ترسیم گردید. گمانه لایه نگاری (گمانه ۱۰) نیز در جبهه جنوب غربی تپه تا عمق ۸ متری از نقطه مبنای گمانه مورد کاوش قرار گرفت و در مجموع، ۴۰/۷ متر از بقایای معماری و لایه های فرهنگی در آن شناسایی گردید که با توجه به گونه شناسی سفال های به دست آمده و مقایسه آنها با دیگر محوطه های حوزه شمال غرب ایران، با یک تاریخ گذاری نسبی، می توان ۴ دوره استقرار متعلق به دوره مس و سنگ قدیم (فرهنگ دالما) (تپه چای I)، مس و سنگ جدید ۱ (فرهنگ پیزدلی) (تپه چای II)، مس و سنگ جدید ۲ (فرهنگ سفال های کاه رو) (تپه چای III) و مس و سنگ جدید ۳ (فرهنگ سفال های با تمپر کاه و شیاری و منقل های سوراخدار) و کورا - ارس I (تپه چای IV) را برای توالی استقرار این محوطه در نظر گرفت. در طی کاوش هیچ گونه وقفه فرهنگی بین آثار دوران مس و سنگ جدید و مفرغ قدیم مشاهده نشد و شواهد بیانگر یک تداوم و گذار بین این دو دوره است و احتمالاً اقوام کورا - ارسی همانند کول تپه هادیشهر از درون بافت اقوام مس و سنگ جدید تپه چای بیرون آمده اند. بنابراین با توجه به نتایج کاوش تپه چای و هم چنین کاوش های کول تپه هادیشهر، تپه دوزداغی خوی، تپه گیجلر و گوی تپه، شاید بتوان شمال غرب ایران را به عنوان یکی از کانون های مرکزی شکل گیری فرهنگ کورا - ارس یا مفرغ قدیم معرفی کرد. هم چنین شواهد برجای مانده از کاوش، یک کارکرد مبادلاتی تجاری با مناطق هم جوار مخصوصاً تجارت اسیسیدین و نمک در دوران پیش از تاریخ برای تپه چای را پیشنهاد می دهد.

کلمات کلیدی:

شمال غرب دریاچه ارومیه، تپه چای، گاهنگاری نسبی، مس و سنگ، کورا - ارس، اسیسیدین

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1609229>

